This document was translated from English by machine and may contain mistakes. The English original is at https://www.novaracg.com/2026/06/14/the-fifth-parameter-issue-008-the-consent-problem-when-accessibility-becomes-something-done-to-communities/.

PIĄTY PARAMETR: Wydanie 008: Problem zgody, gdy dostępność staje się czymś narzucanym społecznościom

Heather Grizzle · June 14, 2026

Kiedy technologie dostępności stają się nieuniknione, czy zgoda nadal istnieje? Numer 008 bada kwestie sprawczości, wyboru, władzy i zarządzania w erze AI.

Przez dziesięciolecia rzecznictwo na rzecz dostępności koncentrowało się na uzyskiwaniu dostępu do systemów, z których osoby z niepełnosprawnościami były wykluczone. Ta walka była zrozumiała. Uczestnictwo wymagało dostosowania. Włączenie wymagało uznania. Dostęp wymagał zmian instytucjonalnych. Jednak pojawienie się coraz bardziej zaawansowanych technologii dostępności wprowadza inne wyzwanie. Pytanie nie brzmi już po prostu, czy społeczności mogą uzyskać dostęp do systemów. Chodzi o to, czy społeczności zachowują realny wpływ na technologie, które obecnie kształtują ten dostęp.

Zgoda zajmuje osobliwe miejsce w dyskusjach o innowacjach. Jest przywoływana często, badana rzadko i zakładana zbyt pochopnie. Organizacje prowadzą programy pilotażowe. Agencje zamawiają nowe platformy. Uniwersytety wdrażają powstające narzędzia. Pracodawcy wprowadzają zautomatyzowane systemy. Odbywają się konsultacje społeczne. Rozsyłane są ankiety. Interesariusze są informowani. Jednak udział w konsultacjach niekoniecznie jest tym samym co zgoda. Bycie wysłuchanym nie jest tożsame z posiadaniem władzy odmowy.

Bycie wysłuchanym to nie to samo, co posiadanie prawa do odmowy.

Rozróżnienie to ma znaczenie, ponieważ zgoda jest w istocie kwestią władzy, a nie preferencji. Prawdziwa zgoda wymaga realnych alternatyw. Osoba nie może swobodnie wybierać między opcjami, gdy dostępna pozostaje tylko jedna z nich. Społeczność nie może w sposób znaczący wyrazić zgody na wdrożenie technologii, jeśli jej odrzucenie oznacza po prostu wykluczenie z usług, komunikacji, zatrudnienia, edukacji czy

uczestnictwa obywatelskiego. W takich warunkach wdrożenie może wydawać się dobrowolne, choć w praktyce funkcjonuje jako konieczność.

Technologie dostępności tworzą szczególnie złożone dylematy dotyczące zgody, ponieważ są wprowadzane pod hasłem włączenia. Dlatego opór może wydawać się irracjonalny. W końcu technologia obiecuje większą wydajność, szerszy zasięg, niższe koszty i większą dostępność. Sprzeciw wobec takich rozwiązań może być interpretowany jako sprzeciw wobec samego postępu. Jednak historia pokazuje, że społeczności często mają słuszne powody, by kwestionować systemy tworzone rzekomo dla ich dobra. Istnienie szlachetnego celu nie eliminuje możliwości niezamierzonych konsekwencji.

Sztuczna inteligencja wzmacnia te obawy. W miarę jak technologie dostępności stają się zintegrowane z infrastrukturą publiczną, możliwość realnej rezygnacji z ich stosowania może maleć. Osoby mogą napotykać systemy pośredniczące w komunikacji, edukacji, zatrudnieniu, opiece zdrowotnej i usługach publicznych, mając niewielkie praktyczne możliwości wyboru alternatyw. Pytanie zatem się zmienia. Zamiast pytać, czy dana technologia działa, społeczności coraz częściej mogą zadawać sobie pytanie, czy mają jakąkolwiek realną władzę, by odmówić jej stosowania.

* * *

To jest Problem zgody. Pojawia się on zawsze, gdy decyzje wpływające na społeczność podejmowane są przede wszystkim przez instytucje, dostawców lub władze, których interesy różnią się od interesów tych, którzy muszą żyć z konsekwencjami tych decyzji. Konsultacje mogą się odbywać. Reprezentacja może istnieć. Struktury zarządzania mogą zostać ustanowione. Jednak jeśli społeczności, których to dotyczy, nie mogą w sposób znaczący wpływać na wdrożenie, modyfikację czy odrzucenie danej technologii, zgoda pozostaje niepełna.

Piąty Parametr sugeruje, że innowacje w zakresie dostępności powinny być oceniane nie tylko pod względem skuteczności, zarządzania czy władzy, ale również pod względem sprawczości. Społeczności zasługują na więcej niż udział w dyskusjach na temat technologii. Zasługują na realny wpływ na to, czy, w jaki sposób i na jakich warunkach dana technologia stanie się częścią ich życia. Dostępność od dawna rozumiana jest jako usuwanie barier. Kolejnym wyzwaniem może być zapewnienie, by samo włączenie nie stało się usprawiedliwieniem dla odbierania wyboru.

TIPS

Know something about a sign language AI system that the public should know? Send it to tips@novaracg.com. Every tip is read by me and kept confidential. If you work in the UK, writing to us is not by itself a protected disclosure under the Public Interest Disclosure Act 1998, so before you share employer information, check your options with Protect (protect-advice.org.uk), the free whistleblowing advice line.

Jak cytować

Grizzle, H. M. (2026, June 14). PIĄTY PARAMETR: Wydanie 008: Problem zgody, gdy dostępność staje się czymś narzucanym społecznościom. Novara Consulting Group. https://www.novaracg.com/pl/2026/06/14/the-fifth-parameter-issue-008-the-consent-problem-when-accessibility-becomes-something-done-to-communities/